

שוב, בדרך הקשה. הספר משחק כל הזמן בשתי הרמות, הרמה הפיזית והמוחשית של הילד הלומד לרכוב על אופניים ללא גלגלי עזר והרמה המטפורית, מעין משל, על החיים.

הגיבור בסיפור הוא הילד עצמו כנהוג בספריו של אטלס. הוא אנושי וקל להזדהות עמו. הוא דומה לילד ממוצע בהיותו נטול סממנים או כישרונות מיוחדים. השימוש בשפה ילדית, כמו למשל בעמ' 19, כאשר אורי פונה לאמו, נעלב מאביו, ואומר: "אני לא רוצה שאבא ילמד אותי עוד לרכוב... הוא אומר עליי דברים". נהדר. הדיאלוג עם האם "כמו מה? "שאיין לי אומץ" "ושאלת האם "ויש לך"? תובע מאורי להתמודד אל מול המציאות הלא נעימה, ולהודות שבאמת לא, שאיין לו אומץ. הוא מתאכזב מדברי האם וחוזר לעמדה הילדותית: "אוף! את גם כן". בתהליך הלימוד של הרכיבה הוא דוחה את הקץ בתירוצים שונים (נגינה, הכנת שיעורים), ואז לפתע הוא "הרגיש שהגיע הזמן לפעול". זהו איננו משפט ילדתי כלל וכלל. החשיבות היא כי הגיבור פועל אבל בתנאים שהוא מציב להוריו: "שאמא תחזיק, לא אבא" ו"בפעם הבאה שאבא יחזיק". הוא מکتיר את דרך הפעולה, אם כי ההורים הם אלו שדוחפים קדימה, ממש כמו בלימוד הרכיבה עצמו. המסר של הסיפור – הדרך להצלחה רצופה כישלונות ונפילות, אין דרך קצרה להצלחה, וכו' – ידועה, אבל אטלס מצליח בכל זאת להעביר אותו בחן ובקלילות משכנעים. כשאורי כמעט ומתייאש, וניצב מול משבר, מספרת לו אמא "סוד" על עצמה ועל כישלונותיה הקולוניאליים על מנת להמחיש לאורי את המסר, כך שגם כאן ההומור שולט.

כאשר אורי מצליח, רגשותיו מושלכים על כל הסובב אותו – הרוח, הפרחים, הציפורים. "הרוח טפחה על פניו, ציוץ הציפורים על העצים נשמע כמקהלה

גבי בן־אברהם אופניים של גדולים

יהודה אטלס. אופניים של גדולים. איורים: מירה פרידמן. פרוזה לילדים. הוצאת אופיר ביכורים. 2011.

ספרו החדש של המשורר והסופר יהודה אטלס, ה־28 (!) במספר, הוא ספר לילדים, אין ספק, אך המסרים המועברים בו מתאימים גם למבוגרים. ייתכן שזוהי מהותו הנמצאת גם בשמו – אופניים של גדולים. המילה גדולים יש בה קסם רב לילדים הרוצים להיות כמו הגדולים ומהר, אך עליהם ללמוד בדרך הכואבת מה פירוש להיות גדול, והמשמעות היא התמודדות עם פחדים, כאב וכישלונות לכל אורך הדרך עד לחוויית ההצלחה. אולם, ברגע שזו הושגה הדרך הופכת לכדאית. חוש ההומור הנודע של אטלס מסייע לו להסוות את הבושה והכאב ב"פלסטרים" אמיתיים ומדומים כמו התירוח "יתושים" העובר כחוט השני בספר, בו משתמשים הילדים על מנת להסוות את כישלונותיהם הצורבים (תרתי משמע). כאשר אורי שואל את רינת, בעמ' 7, "איך למדת לרכוב על אופניים של גדולים?", היא עונה לו: "קלי קלות... התיישבתי ורכבתי", כדי להמעיט,

(עמ' 59): "...שנויים מתדפקים על דפן / קשה לתפס את הכוון / אין להגזים בערכה של שלות הנפש".

היטב קלעה המשוררת לנפש הקורא בסגנון כתיבתה הייחודי והמעמיק אשר נוגע עד דק באנושיות שבאדם. כל אוהב שירה ישאב עניין מהמטאפורות מושכות העין והלב, שכה הטיבה לתת להן ביטוי בספרה. ■

ציפי לידר

אֵלֵהי הפחדים הקטנים

לְאֵנָה הַמְלַאכִית

מִבֶּט קְרוֹעַ עֵץ קְרוֹעַ צֶפֶר
קְרוֹעַ כָּנָף
קְרוֹעַ שְׁמֵשׁ קְרוֹעַ שְׁמַיִם
קְרוֹעִים עֲנַן קְרוֹעַ עֵיר
קְרוֹעַ יוֹשֶׁבֶת
בְּקֶצֶה הַזְּכוּרֹן פְּנַת הַשְּׂכָחָה.
כְּמוֹ חֲתוּל שְׁחָר.
אֵלֵהי
הַפְּחָדִים הַקְּטָנִים
עוֹדְנוּ מְצִיץ אֵלֵי מַתְחָתִית
סֶפֶל הַקֶּפֶה.

קיבלתי הודעה אישית באינטרנט מרענן בן-טובים, משורר ועו"ד:

גמרתי לקרוא את הקונטרס שלך לפני כמה ימים, את כותבת היטב ואהבתי אותו. במיוחד את קונטרס, כופרת, שודדת, שמע, וידוי לכומר, בין קודש לחול, זרעי מים, אדון לעצמך.

'שפחת האור' נראה לי לא גמור, ואני מתרשם שלא באמת התחברת לסיטואציה כי היא הייתה מרוחקת (רגשית) ממך. תשלחי את המייל שלך ואשלח לך ברכה לחג. את לא מופיעה במיילים שלי. יאללה, כופרת, שודדת – חג שמח,

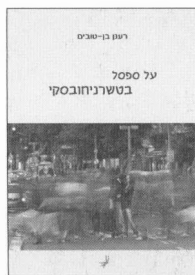
התכתבנו קצת ובהמשך הוא כתב לי: *"כדאי שנעשה מיצג של כל המשוררים כמו עגלות הסופר ברחבת העירייה בכיכר מלכי ישראל, עכשיו רבין, עד התהפוכה הבאה, ונניף כרזה "לתת". אולי אפילו נארגן את צביקה הדר... ככ"ף, נרים את האולם ואת שלושה וחצי שוחרי השירה שיהיו שם. איך אמרה לי חברה שלי לשעבר: "יאללה בלאגן" (רענן, בהודעה)*

מן התשובה הזאת הבנתי: המשורר יודע, ששירה אינה נחשבת מצרך יקר ערך בימינו. מה יש ברענן בן-טובים שאין במשוררים אחרים, תהיתי בניי לבניי. ספרו, "על ספסל בטשרניחובסקי", נמצא ברשותי, וטרם התעמקתי בשיריו, כנדרש. *"מישהי שאלה אותי מה עושה שיר לטוב או ללא טוב. התשובה שלי הייתה שזה לא הניתוח או המשקל או המקצב או הרגליים הטרוכאיות או פוסט-מורטום אחר, אלא המכלול. אם הקורא נשאב לשיר, מתחבר אליו, ובסופו נשאר עם טעם של עוד או שנותר פעור פה או עם חיוך על השפתיים, אזי השיר עשה את העבודה, ועם כל זאת, העין המאומנת תדע להבחין בין טוב ללא טוב. אין כאן תפריט ומרשם בית מרקחת" (רענן, בהודעה)*

שושנה יוג

המבע הרענן של בן-טובים

רענן בן-טובים. על ספסל בטשרניחובסקי. שירה. הוצאת עקד. 80 עמ'. 2010.

מבע רענן בן-טובים

רק אתמול נפגשנו, והנה גורם אני אותך בעיני, אלו החקרניות, מוצצות הלשד מהתרגשות פשוטה של פגישה, שאין עמה דבר מכריח לחרף תכונות, לפנצט התרשמות, להדליק את הבשר החי, לאבססו, ובכל זאת: הנה את גרוסה ומפגרת בכל פנות החרף, מנתחת במבע חודר, שבורה לרסיסים מתלקטים לתמונה מנפצת, שמאחה עכשו, כחדרנית מותחת מצעים משמשים, מסגרת, מתרקמת כסבך מתחדש, כולאת אותך מצלקת, ואני מיפה בך את כל השדים. "על ספסל בטשרניחובסקי", עמ' 8

עליזה. ריחות הפרחים השיבו לאפו ניחוחות נפלאים". מיד לאחר מכן מתאר אטלס את רגשות הילדים האחרים: "שאר הרוכבים הסתכלו עליו בפליאה, ושגית ורקפת, שעדיין רכבו על אופניים עם גלגלי עזר, הביטו בו בקנאה". כאן מכניס אטלס את עקרון היחסיות בסולם ההצלחה, תמיד יהיו אלה שנמצאים למטה בעוד אתה מתקדם. אבל הגיבור שלנו איננו מתנשא על החלשים ממנו או מזלזל בהם, אלא נהפוך הוא. הוא מציע את עזרתו ובכך גם תם הסיפור. כאשר אבא מבקש לחבר את גלגלי העזר לאופניים הקטנים על מנת לתיתם לאחותו הקטנה, אורי אומר: "את העבודה הזאת אתם יכולים להשאיר לי". האיורים של מירה פרידמן מזכירים במעט את איוריה של רותו מודן. הצבעוניות כמעט מורגשת על קצה הלשון כמו סוכרייה צבעונית ונוצצת. הצבע ממש נשפך על הנייר. האיורים גדולים ומקסימים ומכסים את כל הדף כולל הרקע. הדמויות גדולות וברורות, לרוב מחייכות. אין כעס אך יש נחישות. באיור של בריכת הדגים, למשל בעמ' 16, בחרה המאיירת להדגיש את עולם החי הססגוני בהקשר ליתושים "העוקצים" את כל הילדים הלומדים לרכוב... בעמ' 8-9 בחרה המאיירת דווקא בדמויות של ליצינים בקרקס, שכולם מלהטטים על גבי מיני אופניים משונים של קרקס כהשלכה לרגשותיו של אורי כי כולם כבר יודעים לרכוב למעט הוא עצמו. חבל רק שהמאיירת בחרה בדמות של כלבון חמוד המלווה את אורי לכל מקום, אולם הוא אינו מוזכר ולו פעם אחת בספור עצמו. הוזהי המלצה למחבר? לסיום, הספר מקסים ומאיר עיניים. אטלס פונה לילדים ולהורים כאחד, ובדרכו החכמה מנחה אותם כיצד לעבור את כל המכשולים עד להצלחה. כיצד להתמודד עם חששות, חוסר ביטחון ופחדים עד ל"רכיבה" בטוחה בכל התחומים, ולאוו דווקא באופניים.